

The Nature of Experience in Martin Heidegger's Existential Hermeneutics

Ali Hoseini^{*}, Mahshad seydi pour^{}**

Mahnaz Hosein pour^{*}**

Abstract

The present article examines the nature of experience from the perspective of Martin Heidegger's existential hermeneutics. In Heidegger's thought, experience is not merely a sensory or mental process but a mode of human existence in the world. Centering on the concept of Dasein, Heidegger describes experience as an existential openness of human beings to Being and the world. He elucidates the formal structure of the question of Being through three main components: the subject of the question, the referent of the question, and the aim of the question, demonstrating that experience always occurs within the framework of human beings' fundamental understanding and interpretation of Being. Furthermore, by comparing Heidegger's existential hermeneutics with classical hermeneutics, the article highlights that Heidegger moves beyond reconstructing the author's intention and elevates understanding to an existential level. By critiquing Western metaphysics and emphasizing the notion of the "forgetfulness of Being," Heidegger analyzes the role of experience in revealing the truth of Being. He considers temporality, worldliness, and being-in-the-world as fundamental structures of Dasein, which deeply intertwine human experience with historical and existential horizons. Ultimately, the article concludes that from the perspective of Heidegger's

* Assistant Professor of Philosophy, Department of Philosophy, Faculty of Humanities, Yasouj University, Yasouj, Iran (Corresponding Author), a.hoseini@yu.ac.ir

** Master's Degree in Philosophy, Faculty of Literature and Humanities, Yasouj University, Yasouj, Iran, Mahshad.sp@gmail.com

*** Master's Degree in Philosophy, Faculty of Literature and Humanities, Yasouj University, Yasouj, Iran, hossienpur2014@gmail.com

Date received: 19/07/2024, Date of acceptance: 15/11/2024

existential hermeneutics, experience is not merely a cognitive or sensory phenomenon but an existential process in which human beings, through understanding and interpretation, disclose the truth of Being and the meaning of themselves and the world.

Keywords: Experience, Existential Hermeneutics, Dasein, Heidegger, Understanding, Interpretation, Western Metaphysics, Temporality.

Introduction

In Western philosophy, experience is a fundamental concept that has been examined in various ways. In the tradition of empiricism (e.g., John Locke and David Hume), experience is regarded as the primary source of knowledge, where sensory data serve as the foundation of understanding and science. In contrast, in the tradition of idealism (e.g., Immanuel Kant), experience is analyzed in a dialectical relationship with the mind's a priori concepts, where the human mind imposes its pre-existing structures upon sensory experience. Philosophers such as Hegel interpreted experience as a historical and dialectical process through which understanding evolves. In the twentieth century, phenomenological and hermeneutic approaches, such as those of Heidegger, moved beyond a mere encounter with phenomena and placed experience in relation to existence and ontological understanding, giving it an interpretative and existential dimension. This evolution demonstrates that the concept of experience has shifted from being merely a tool for sensory cognition to a broader horizon for understanding Being.

Existential hermeneutics is a major branch of philosophical hermeneutics that was developed by Martin Heidegger in his work *Being and Time*. Unlike classical hermeneutics, which focused on the interpretation of texts, existential hermeneutics deals with the interpretation of human existence itself and its fundamental understanding. This approach begins with the fundamental question: "What is Being?" and, in response, places Dasein (human existence) at the center of inquiry, as a being that is always engaged in interpreting and understanding the world. Heidegger argues that understanding is the precondition of any human interaction with the world, and this understanding is not merely cognitive or abstract but is deeply rooted in human existence itself. In this view, hermeneutics is not just a method for interpreting texts but a way of uncovering the fundamental structures of existence.

Heidegger's role in this approach is pivotal because he transforms hermeneutics from a linguistic and historical discipline into an ontological inquiry. By introducing concepts such as "being-in-the-world" (*In-der-Welt-sein*), "disclosure" (*Erschlossenheit*), and the "fore-structure of understanding", Heidegger demonstrates

that human beings are not only understanding entities but also beings who are constantly engaged in an interpretative interaction with the world. This shift in perspective turns hermeneutics into a tool for uncovering existential truth, establishing Heidegger as one of the most influential twentieth-century thinkers in hermeneutic and existential philosophy.

The central question of this inquiry is: “What is the nature of experience in Heidegger’s existential hermeneutics?” Here, experience is not considered a mere sensory encounter with phenomena but rather an existential and interpretative process that is directly linked to Dasein (Being-there). Moving beyond traditional metaphysical perspectives, Heidegger reduces experience to existential openness toward the world and Being. This question seeks to clarify how human beings, as Dasein, interpret themselves and the world through experience.

Additionally, this inquiry examines the relationship between ontological structures such as temporality (Temporalität), worldliness (Welthaftigkeit), and being-in-the-world (In-der-Welt-sein) in shaping experience. The goal is to determine whether experience is merely a mental-sensory process or whether it has deeper foundations tied to ontological understanding. Ultimately, this question aims to uncover the role of experience within existential hermeneutics in shaping human understanding of self, others, and the surrounding world.

Materials & Methods

This research employs a qualitative and conceptual analysis approach to examine the nature of experience from the perspective of Martin Heidegger’s existential hermeneutics. The research methodology is based on comparative and interpretative analysis of key concepts in **Being and Time** and other works by Heidegger. To achieve this, fundamental concepts of existential hermeneutics, including Dasein, Being-in-the-world, understanding, and interpretation, were extracted and analyzed from primary sources. Subsequently, these concepts were compared with classical hermeneutics and Heidegger’s critique of Western metaphysics to investigate the role of experience in the existential structure of Dasein.

This study employs textual analysis and philosophical interpretation. The examined sources include authoritative translations of Heidegger’s works in Persian and English, along with related works on philosophical hermeneutics and phenomenology. The selection criteria for sources were based on their relevance to the discussion of experience in Heidegger’s philosophy and their interpretative accuracy. This research

aims to provide a coherent reading that offers a clearer understanding of the role of experience in Heidegger's existential hermeneutics.

Discussion & Result

The findings of this study indicate that, in contrast to traditional approaches, experience in Martin Heidegger's philosophy is not merely a sensory or cognitive phenomenon but an existential mode of being-in-the-world. Experience, within the framework of existential hermeneutics, is understood through concepts such as Dasein, understanding, interpretation, and temporality. Heidegger demonstrates that human beings, as Dasein, are always already situated in a meaningful world and engage in the disclosure of the truth of Being through their existential openness.

A comparative analysis between Heidegger's existential hermeneutics and classical hermeneutics reveals that while classical hermeneutics focuses on reconstructing meaning and interpreting texts, existential hermeneutics emphasizes the question of Being and the fundamental understanding of human existence. Heidegger's critique of Western metaphysics, particularly his notion of the "forgetfulness of Being," suggests that human experience is not confined to predefined metaphysical concepts but is continuously shaped through understanding and interpretation.

Ultimately, this study concludes that experience, from the perspective of Heidegger's existential hermeneutics, is not merely a sensory or cognitive encounter but a way of being in which human beings project their existential possibilities and engage in the discovery of Being. This perspective has significant implications for the understanding of truth, the methodology of the humanities, and the critique of traditional metaphysics.

Conclusion

The findings of this study indicate that experience in Martin Heidegger's thought is a fundamental ontological concept that transcends traditional approaches to experience. By introducing existential hermeneutics, Heidegger situates experience within the framework of understanding, interpretation, and temporality, demonstrating that through Dasein, human beings are constantly engaged in the process of uncovering and disclosing Being. Unlike classical views that regard experience as a representational or cognitive phenomenon, Heidegger considers it a mode of being that is shaped within historical and existential contexts.

Furthermore, Heidegger's critique of Western metaphysics plays a crucial role in redefining the notion of experience. He argues that the metaphysical neglect of Being has distorted the understanding of experience. In contrast, an existential analysis of experience emphasizes that humans always experience within the world, in relation to others, and in connection with their historical background.

Thus, experience in Heidegger's perspective is not merely a sensory encounter but a dynamic and interpretative process that links human beings to their existential possibilities. This perspective opens new horizons in philosophy, the humanities, and interpretive research methodologies, reinforcing the centrality of Dasein in understanding and engaging with Being.

Bibliography

- Abdolkarimi, Bijan. (2002). *Heidegger and Transcendence: An Interpretation of Heidegger's Reading of Kant*. Tehran: Naqd va Farhang. [in Persian]
- Ahmadi, Babak. (2002). *Heidegger and the Fundamental Question*. Tehran: Markaz. [in Persian]
- Bocheński, Innocentius. (2000). *Contemporary European Philosophy*. Translated by Sharaf al-Din Khorasani. 1st edition. Tehran: Elmi va Farhangi. [in Persian]
- Corvez, Maurice. (2000). *Heidegger's Philosophy*. Translated by Mahmoud Navali. Tehran: Hikmat. [in Persian]
- Dilthey, Wilhelm. (2009). *On the Human Sciences*. Translated by Mahmoud Navali. Tehran: Hermes. [in Persian]
- Dreyfus, Hubert L. (1991). *Being-in-the-World: A Commentary on Heidegger's Being and Time, Division I*. MIT Press.
- Foulquié, Paul. (1999). *Ontology (The Question of Being)*. Translated by Yahya Mahdavi. 1st edition. Tehran: University Publishing Center. [in Persian]
- Hemmati, Omid. (2007). *Mysticism and Thought*. Tehran: Negah-e Mo'aser. [in Persian]
- Heidegger, Martin. (1977). *Basic Writings*. Edited by David Farrell. Harper and Row, New York.
- Heidegger, Martin. (1962). *Being and Time*. Translated by John Macquarrie and Edward Robinson.
- Heidegger, Martin. (1977). *Being and Time*. Translated by John Macquarrie & Edward Robinson. Harper & Row.
- Heidegger, Martin. (2007). *Being and Time*. Translated by Abdolkarim Rashidian. Tehran: Ney. [in Persian]
- Heidegger, Martin. (2007 & 2012). *Being and Time*. Translated by Mahmoud Navali. 1st & 2nd editions. University of Tabriz. [in Persian]
- Heidegger, Martin. (1982). *Nietzsche*. Translated by David Farrell Krell. Harper & Row.
- Jamadi, Siavash. (2007). *Context and Time: A Study on the Life and Thought of Husserl and Heidegger*. 1st edition. Tehran: Qoqnoos. [in Persian]

- Khatami, Mahmoud. (2006). *The World in Heidegger's Thought*. Tehran: Andishe-ye Mo'aser. [in Persian]
- Krell, David Farrell. (1978). *Martin Heidegger: Basic Writings*. London: Routledge.
- Macquarrie, John. (1998). *Existential Philosophy*. Translated by Mohammad Saeed Hanaei Kashani. 1st edition. Tehran: Hermes. [in Persian]
- Meshkat (Bayat), Abdolrasoul. (2012). *Dictionary of Terms: An Introduction to Contemporary Schools of Thought*. With contributions from multiple authors. Tehran: SAMT (Center for Research and Development in Humanities); Qom: Institute of Thought and Religious Culture. [in Persian]
- Navali, Mahmoud. (1997). *Martin Heidegger*. Tehran: Gross. [in Persian]
- Navali, Mahmoud. (2012). *An Introduction to Heidegger's Fundamental Ontology*. Tehran: Hermes. [in Persian]
- Richardson, William J. (1974). *Heidegger: Through Phenomenology to Thought*. Martinus Nijhoff, The Hague, Netherlands.
- Salimi, Hossein. (2010). *Hermeneutics and Understanding Global Relations*. 1st edition. Tehran: Rokhdad. [in Persian]
- Schleiermacher, Friedrich. (2006). *Hermeneutics*. Translated by Abdolkarim Rashidian. Tehran: Markaz. [in Persian]
- Vaezi, Ahmad. (2007). *An Introduction to Hermeneutics*. 5th edition. Tehran: Institute for Culture and Islamic Thought. [in Persian]
- Vernaux, Jean. (1993). *Phenomenology and the Philosophy of Being*. Translated by Yahya Mahdavi. Tehran: Kharazmi. [in Persian]

چیستی تجربه در هرمنوتیک وجودی مارتین هایدگر

علی حسینی*

مهشاد صیدی پور**، مهناز حسین پور***

چکیده

مقاله پیش رو، چیستی تجربه را از منظر هرمنوتیک وجودی مارتین هایدگر بررسی کرده است. تجربه در اندیشه هایدگر نه به‌عنوان فرآیندی صرفاً حسی یا ذهنی، بلکه به‌عنوان نحوه‌ای از بودن انسان در جهان مطرح می‌شود. هایدگر با محوریت مفهوم دازاین (Dasein)، تجربه را به‌عنوان گشودگی وجودی انسان نسبت به هستی و جهان توصیف می‌کند. وی ساختار صوری پرسش از وجود را در قالب سه مؤلفه اصلی: موضوع پرسش، مرجع پرسش، و مقصد پرسش تبیین می‌کند و نشان می‌دهد که تجربه، همواره در چارچوب فهم و تفسیر بنیادین انسان از هستی رخ می‌دهد. همچنین ضمن مقایسه هرمنوتیک وجودی هایدگر با هرمنوتیک کلاسیک، نشان می‌دهد که هایدگر فهم را از سطح بازسازی نیت مؤلف فراتر برده و به سطحی وجودی ارتقا می‌دهد. همچنین، با نقد متافیزیک غربی و برجسته‌سازی مفهوم «فراموشی وجود» به تحلیل نقش تجربه در آشکارسازی حقیقت هستی پرداخته می‌شود. هایدگر زمان‌مندی، جهان‌مندی، و در-جهان-بودن را ساختارهای بنیادین دازاین می‌داند که تجربه انسان را در پیوندی عمیق با افق تاریخی و وجودی قرار می‌دهد. در نهایت، مقاله نتیجه می‌گیرد که تجربه از منظر هرمنوتیک وجودی هایدگر، نه تنها امری شناختی یا حسی، بلکه یک فرآیند وجودی است که در آن انسان از طریق فهم و تفسیر، به آشکارسازی حقیقت هستی و معنای خود و جهان می‌پردازد.

* استادیار فلسفه، گروه فلسفه، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران (نویسنده مسئول)،
a.hoseini@yu.ac.ir

** کارشناسی ارشد فلسفه، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران،
mahshad.sp@gmail.com

*** کارشناسی ارشد فلسفه، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران،
hossienpur2014@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۲۹، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۲۵

کلیدواژه‌ها: تجربه، هرمنوتیک وجودی، دزاین، هایدگر، فهم، تفسیر، متافیزیک غربی، زمان‌مندی.

۱. مقدمه

در فلسفه غرب، «تجربه» (experience) مفهومی بنیادین است که به طرق مختلف مورد بررسی قرار گرفته است. در سنت تجربی‌گرایی (مانند جان لاک و دیوید هیوم)، تجربه به‌عنوان منبع اصلی شناخت و معرفت تلقی می‌شود، جایی که داده‌های حسی بنیان فهم و علم هستند. در مقابل، در سنت ایده‌آلیسم (مانند ایمانوئل کانت)، تجربه در ارتباطی دیالکتیکی با مفاهیم پیشینی ذهن بررسی می‌شود، جایی که ذهن انسان ساختارهای پیشینی را بر تجربه حسی اعمال می‌کند. فیلسوفانی مانند هگل تجربه را به‌عنوان فرآیندی تاریخی و دیالکتیکی تحلیل کردند که طی آن فهم تحول می‌یابد. در قرن بیستم، رویکردهای پدیدارشناسانه و هرمنوتیکی، همچون هایدگر، تجربه را فراتر از مواجهه صرف با پدیده‌ها بررسی کرده و آن را در پیوند با وجود و فهم هستی‌شناسانه قرار دادند، جایی که تجربه، بُعدی تفسیری و وجودی می‌یابد. این‌طور نشان می‌دهد که مفهوم تجربه از ابزار شناخت حسی صرف به افقی گسترده‌تر برای فهم هستی تحول یافته است.

هرمنوتیک وجودی یکی از شاخه‌های مهم هرمنوتیک فلسفی است که توسط مارتین هایدگر در کتاب «هستی و زمان» شکل گرفت. برخلاف هرمنوتیک کلاسیک، که بر تفسیر متون متمرکز بود؛ هرمنوتیک وجودی به تفسیر خود «وجود» انسان و فهم بنیادی آن می‌پردازد. این رویکرد از این پرسش بنیادین آغاز می‌شود که «هستی چیست؟» و در پاسخ به آن، انسان (Dasein) را به‌عنوان موجودی که همیشه در حال تفسیر و فهم جهان است، محور مطالعه قرار می‌دهد. هایدگر معتقد است که فهم، پیش‌شرط هر نوع ارتباط انسان با جهان است و این فهم، امری صرفاً شناختی یا انتزاعی نیست، بلکه ریشه در خود وجود انسان دارد. در این دیدگاه، هرمنوتیک نه فقط روشی برای فهم متون، بلکه راهی برای پرده‌برداری از ساختارهای بنیادین وجود است.

جایگاه مارتین هایدگر در این رویکرد بسیار محوری است، زیرا او هرمنوتیک را از حوزه زبان‌شناسی و تاریخ‌نگاری به حوزه هستی‌شناسی انتقال داد. هایدگر با معرفی مفاهیمی مانند «در-جهان-بودن» (In-der-Welt-sein)، «گشودگی» (Erschlossenheit) و «پیش‌ساختار فهم» نشان داد که انسان نه تنها موجودی فهمنده است، بلکه وجود او همواره در تعامل با جهانی است که

آن را تفسیر می‌کند؛ این تغییر نگاه، هرمنوتیک را به ابزاری برای کشف حقیقت وجودی تبدیل کرد و هایدگر را به یکی از تأثیرگذارترین متفکران قرن بیستم در فلسفه هرمنوتیکی و وجودی بدل ساخت.

طرح این مسئله که «چیستی تجربه از منظر هرمنوتیک وجودی هایدگر» چه چیزی را در بردارد نخستین سوالی است که نگارنده در صدد پاسخ به آن است. در این پرسش، «تجربه» نه به‌عنوان مواجهه‌ای صرفاً حسی با پدیده‌ها، بلکه به‌عنوان امری وجودی و تفسیری مطرح می‌شود که در پیوند مستقیم با Dasein (بودن-آنجا) قرار دارد. هایدگر با عبور از سنت‌های متافیزیکی پیشین، تجربه را به گشودگی وجودی انسان نسبت به جهان و هستی تقلیل می‌دهد. این پرسش می‌کوشد روشن کند که چگونه انسان به‌عنوان Dasein، از طریق تجربه، خود و جهان را تفسیر می‌کند. همچنین، رابطه میان ساختارهای وجودی مانند زمانمندی (Temporalität)، جهانمندی (Welthaftigkeit) و در-جهان-بودن (In-der-Welt-sein) با تجربه چگونه تبیین می‌شود؟ هدف از طرح این پرسش آن است که به‌طور دقیق فهمیده شود آیا تجربه صرفاً یک فرایند ذهنی-حسی است یا اینکه بنیان‌های عمیق‌تری دارد که با فهم هستی‌شناسانه گره خورده‌اند. در نهایت، این پرسش در پی کشف این حقیقت است که تجربه در چارچوب هرمنوتیک وجودی، چه نقشی در شکل‌گیری فهم انسان از خود، دیگران و جهان پیرامون ایفا می‌کند.

۲. هرمنوتیک وجودی: بنیان‌های نظری

هرمنوتیک وجودی مارتین هایدگر بر اساس نقد او به هرمنوتیک کلاسیک شکل گرفته است؛ در هرمنوتیک کلاسیک، مانند آرای شلایرماخر و دیلتای، تمرکز اصلی بر تفسیر متون (مانند متون دینی یا ادبی) و بازسازی نیت مؤلف است. این نوع هرمنوتیک بر پیش‌فرض وجود نوعی فاصله میان فهمنده و موضوع مورد تفسیر تأکید دارد، که این فاصله از طریق روش‌ها و قواعد هرمنوتیکی قابل پر کردن است. هایدگر با رد این نگاه، هرمنوتیک را از حوزه متون به حوزه هستی‌منتقل می‌کند. او معتقد است که فهم و تفسیر امری صرفاً شناختی نیستند، بلکه ریشه در وجود انسان به‌عنوان Dasein دارند. هرمنوتیک برای هایدگر، فرآیند بنیادی آشکارسازی وجود است، نه صرفاً ابزاری برای فهم معانی. او با نقد نگاه ابژکتیو و متافیزیکی غرب، تأکید می‌کند که فهم ما از جهان، امری پیشین و وجودی است که همواره در بستر تعامل انسان با

وجود رخ می‌دهد. این تغییر نگاه، هرمنوتیک را به جایگاهی مرکزی در فلسفه وجودی او بدل می‌کند.

هایدگر در مقدمه کتاب «وجود و زمان» از ضرورت بازگشت به پرسش از معنا و مفهوم «وجود» (Being) سخن به میان آورده است که نخستین پرسش در تفکرات فلسفی غرب است و نه تنها به دست فراموشی سپرده شده است، بلکه با توجه به بدیهی بودن وجود مورد توجه قرار نگرفته و طرح مسئله نشده است. در واقع، سه پیش داوری و باور نادرست در باب وجود، متفکران را از پرداختن به مسأله وجود باز داشته است و ضرورت طرح آن را منتفی نموده است، این سه پیش داوری منحصر به این باور می‌شوند که پرسش از وجود فاقد ضرورت است (طریقت: ۸). منظور هایدگر از طرح چنین پرسشی روشن شدن حقیقت وجود است، زیرا به نظر او در حوزه مابعدالطبیعه سنتی، وجود به یک مفهوم کلی و غیر قابل تعریف تقلیل یافته است؛ یعنی وجود از نظر فیلسوفان مدرسی، اساساً نیازی به تعریف نداشته، بلکه مفهومی بدیهی و روشن دارد و بدین ترتیب، یک اصل و قاعده مسلم شکل گرفت که وجود هر چند در ابتدای امر برای یونانیان مسئله‌ای سخت و دشوار و مبهم تلقی می‌شد، به امری بدیهی تبدیل شد، به طوری که اگر کسی می‌پرسید که وجود چیست، به خطا و اشتباه در روش متهم شده است (Heidegger, 1962 p.70).

این اصل مسلم و قاعده پذیرفته شده در مابعدالطبیعه سنتی سه ویژگی عمده داشت:

۱. وجود کلی‌ترین و عام‌ترین مفهوم است و پیشاپیش در فهم موجودات نهفته است؛ بدان معنی که تصور خواهد شد که «وجود» کلی‌ترین مفهوم است و نیازی به بررسی نداشته و این کلیت را نه نشانه‌ای از وضوح، بلکه دلیلی بر ابهام و تاریکی مفهوم وجود دانسته است.

۲. وجود غیر قابل تعریف و شناخت است؛ در سنت فلسفی، وجود به دلیل غیرقابل تعریف بودن، به کناری نهاده شده است. به باور هایدگر، این غیرقابل تعریف بودن، نه به معنای بداهت، بلکه ناشی از متفاوت بودن وجود با موجودات است. وجود نه یک "شیء" است و نه قابل دسته‌بندی با منطق مرسوم.

۳. وجود امر بدیهی و کاملاً روشن است؛ هایدگر بر این باور است که وجود به‌طور اشتباه بدیهی و روشن تلقی شده است، در حالی که آن را تاریک‌ترین و مبهم‌ترین مفهوم است. بداهت ظاهری وجود باعث شده است که فیلسوفان به جای خود وجود، تنها به مطالعه موجودات بپردازند. (محمدیانی، ۱۳۸۸: ۱۵۲).

براساس بیان فوق می‌توان دریافت، سومین نتیجه‌ای که از آخرین پیش داوری در مورد بدهات وجود مطرح شده این است که در مفهوم وجود به یک دو پهلویی و ابهام دچار شده ایم. از یک سو اظهار شده که وجود مفهومی بدیهی‌التصوری بالذات بدیهی و خود پیدا و آشکار است. در حالیکه هایدگر، کلی و بدیهی دانستن مفهوم وجود را عامل رویگردانی فیلسوفان از بررسی معنای هستی و کنه حقیقت آن می‌داند؛ و بر این باور است که این‌گونه از احکام منسوب به وجود، موجب شده است که فیلسوفان در طول تاریخ اندیشه فلسفی، به جای خود وجود، به مطالعه موجود پردازند (انصاریان، ۱۳۸۸: ۶ و طریقت: ۹). به بیان دیگر، وجود و حضور هستی در تمامی گزاره‌ها نه به آن معناست که وجود برای ما قابل فهم است، بلکه به این معناست که ما پیشاپیش در فضای گونه‌ای از هستی زندگی می‌کنیم و تصویری مبهم از هستی برای ما موجود است که باید مورد پرسش و کاوش قرارگیرد. اما مفهوم هستی همچنان تاریک‌ترین مفهوم است. درواقع، هستی چیزی مانند هستنده نیست؛ بلکه آن است که هستنده را چونان هستنده تعیین می‌کند. بدین‌سان، تحلیل هستنده در شکل دازاین نقطه‌ی آغاز پژوهش معرفی می‌شود (Heidegger, ۱۹۶۲: ۲۵ و بیوخنسکی، ۱۳۷۹: ۱۳۰). لذا می‌توان این‌گونه برداشت کرد که او، کلی و بدیهی دانستن مفهوم وجود را مانع گذر از مفهوم به حقیقت و در نتیجه، مانع گذر از موجود به وجود می‌داند (انصاریان، ۱۳۸۸: ۶). اما به نظر هایدگر این سه پیش داوری دلیل مناسبی برای کنار گذاشتن پرسش از وجود نخواهد بود شایان ذکر است که خود هایدگر اذعان دارد که با توجه به این پیش فرض‌ها پرسش از وجود نه تنها فاقد پاسخ بلکه تاریک و بدون جهت است. زمانی که ما خواهان احیای پرسش از وجود باشیم چنین تعبیر خواهد شد که ابتدا باید به روشی آن را ضابطه مند کنیم، چرا که روشن است آنچه از حیث مفهوم روشن و بدیهی است و از حیث ماهیت و حقیقت غیرقابل تعریف، خود به خود از عرصه تحقیق و پرسش کنار می‌رود و این همان است که هایدگر معتقد بدان است که مفهوم وجود آن قدر هم روشن و بدیهی نیست که اصلاً پرسش از آن ضرورت نداشته باشد (محمدیانی: ۱۵۲). وانگهی، آنچه از نظر هایدگر غفلت شده مفهوم وجود نیست، بلکه واقعیت وجود است که با بدیهی انگاشتن مفهوم آن و غیرقابل تعریف دانستن آن به فراموشی سپرده شده است (Heidegger, ۱۹۶۲: ۲۴-۲۵).

دانستیم واقعیت انضمامی وجود مفهومی بدیهی نیست، بلکه تاریک‌ترین چیزهاست و هایدگر برای فهم آن به تحلیل «اگزیتانسیال» (Existentialia) وجود انضمامی انسان روی آورده است. به اعتقاد هایدگر پرداختن به پرسش از وجود و تلاش برای روشن و شفاف ساختن این

پرسش ما را ملزم به تحلیل وجود خود پرسشگر، یعنی ملزم به تحلیل وجود انسان یا همان دازاین می‌سازد، چرا که خود همین پرسش از وجود نحوه‌ای از فعالیت‌اند (عبدالکریمی، ۱۳۸۱: ۴۳).

البته، سؤال از معنی هستی نشان دهنده فهم متداول و مبهم از هستی است و هستی به جهاتی از ما پوشیده و پنهان بود، یعنی ما پیشاپیش در فضای گونه‌ای از فهم هستی زندگی می‌کنیم، معنای هستی برای ما در ستر ظلمت مستور است، و در مقصد نقاب از رخ هستی برداشته می‌شود و پرده برداری از امر پوشیده و پنهان صورت گرفته می‌گیرد، و این خود گواهی مسلم بر آن است که اعاده پرسش از معنای هستی ضرورتی بنیادین است (نوالی، ۱۳۹۱: ۱۱ جمادی، ۱۳۸۶: ۶۵). ما همیشه وجود را از موجودات انتزاع کرده‌ایم، مثلاً: در قضیه درخت موجود است، میز موجود است و هرگونه قضایای اعم از عقلی و خیالی که در آنها به وجود اشاره می‌کنیم، سخن از هستی این موجودات است، یعنی بداهت وجود، اما در همان حال که می‌پرسیم وجود چیست؟ یک امر مبهم و مشکوک در ذهن داریم که به روشنی قابل درک نیست. پس وجود، خود همه جا آشکار است. هایدگر قائل به این است که همه ما همواره درکی از وجود داریم که مقدم بر همه دریافت‌ها و ارزش‌ها و کارهای ماست و آن همان فهم ما قبل از وجودشناسی از وجود است، پس درک و فهم ما از وجود مقدم بر هر درک مفهومی است.

هایدگر برای بررسی مفهوم وجود، روش پدیدارشناسی را پیشنهاد داده و بر این باور است که وجود نمی‌تواند با برهان ثابت شود یا از چیزی استنتاج گردد؛ بلکه باید به نحوی که خود را آشکار کرده است، بررسی شود. پدیدارشناسی به معنای «نشان دادن وجود از راه خودش» است و از این طریق می‌توان به حقیقت وجود دست یافت. به گفته هایدگر بحث از وجود هرچند به ظاهر ساده اما با ورود به بطن آن با دشواری روبرو هستیم، چرا که در حین بحث از هستی ما به موجود روی می‌آوریم و همین که بخواهیم آن را تعریف و بیان کنیم، فرو می‌ریزد؛ زیرا آن یک موجود نیست از جهتی هیچ است، بنابراین، هگل حق داشت، که گفته است «وجود محض و عدم محض عین همنند». اما موجود، هست. فقط فیلسوفان نخستین یونان، یعنی هراکلیتوس و پارمنیدس متعرض این عنصر شگفت شده‌اند و خواسته‌اند آن را روشن سازند و در سخن بیاورند (ورنو، وال، ۱۳۷۲: ۲۱۹ خسروپناه، ۱۳۸۰: ۱۵).

هایدگر با انتقاد از وجودشناسی سنتی بحث وجودشناسی بنیادین را پیش می‌کشد و روش خود را از فلسفه سنتی جدا می‌کند. او با بیان تفاوت میان هستی‌شناسی سنتی و هستی‌شناسی

چیستی تجربه در هرمنوتیک وجودی مارتین هایدگر (علی حسینی و دیگران) ۲۸۵

بنیادین. هستی‌شناسی سنتی را تسلیم نگرش اُنْتیک می‌داند، یعنی به جای هستی به هستنده توجه کرده است. هستی‌شناسی بنیادین، یعنی به خود هستی پرداخته است. هستی‌شناسی که ارسطو در متافیزیک به جای وجود به موجودات روی آورد و در دام موجود گرفتار شد که به اعتقاد هایدگر این موضوع حتی از زمان افلاطون تا نیچه ادامه داشته است (احمدی، ۱۳۸۱: ۲۲۴).

هایدگر بر این نکته تأکید دارد که وجود چیزی جدا از موجودات است. در حالی که موجودات قابل مشاهده و تعریف هستند، وجود امری فراتر از این تعاریف است. به همین دلیل، هایدگر در آثارش تلاش دارد تا مفهوم وجود را از قالب بدیهی و کلی خارج کرده و آن را به‌عنوان مسأله‌ای بنیادی بازتعریف کند. از نظر هایدگر هستی‌شناسی بنیادین باید به پرسش از وجود بپردازد، اما چگونه؟ وی در پاسخ تنها راه کار را بازگشت به پرسش از وجود بیان کرده است، چرا که این پرسش مبنای تمامی فهم‌های دیگر است. او دازاین را محور اصلی این تحقیق دانسته و معتقد است تنها با تحلیل وجود انسانی می‌توان به معنای حقیقی وجود نزدیک شد. دازاین در فلسفه هایدگر به معنای وجود خاص و محدود انسان به کار رفته است، به همین دلیل نیز واژه «وجود» (Existence) که معنای عام داشت به معنای وجود خاص که قیام ظهوری دارد به کار رفت، زیرا فقط انسان است که می‌تواند فهمی از وجود داشته باشد شایستگی نام وجود را داشته باشد و به همین جهت، از میان سایر موجودات بیرون می‌جهد و می‌ایستد. هایدگر در «وجود و زمان» این واژه را به معنای لفظ به لفظ خود مراد می‌کند. این واژه از دو بخش تشکیل شده یکی «دا» در دازاین به معنی «آنجا» است، «آنجا» که متعلق به خود وجود است؛ یعنی «دا» از وجود جدا نیست (ریچاردسون، ۱۹۷۴: ۵۳۶). و دیگری «زاین» به معنی بودن یا هستی است، که دلالت بر حضور و وجود ملموس و عینی انسان در جهان دارد. دازاین لفظ موجودی است که هم اینجاست و هم آنجا این مفهوم درست یا غلط از دید هایدگر یعنی انسان که تنها موجودی است که هستی او دارای استعلاء است یعنی حضور وجودش برای خودش مکشوف است (کوروز، ۱۳۷۹: ۲۷ و نوالی، ۱۳۹۱: ۱۴).

مارتین هایدگر در کتاب هستی و زمان (۱۹۲۷)، فهم، تفسیر و وجود را به‌عنوان سه مؤلفه بنیادی تجربه انسانی معرفی کرده است که به‌طور جدایی‌ناپذیری به یکدیگر مرتبط هستند. او معتقد است که این سه عنصر، ساختارهای بنیادین Dasein (بودن-آنجا) را تشکیل می‌دهند و در فرآیند تعامل انسان با جهان، یکدیگر را تقویت می‌کنند.

هایدگر فهم را حالتی بنیادین از هستی Dasein می‌داند و به عقیده او، انسان همواره در حالت فهمیدن است زیرا ذات او به‌عنوان موجودی درگیر در جهان، با تفسیر و درک جهان پیرامونش شکل می‌گیرد. فهم در این معنا، نه صرفاً یک فعالیت ذهنی یا شناختی، بلکه بخشی از وجود انسان است. هایدگر تأکید می‌کند که فهم، یک فعالیت منفعل نیست بلکه حالتی پیش‌فرضی و فعال است که به انسان امکان می‌دهد تا امکانات وجودی خود را پیش‌بینی و طرح‌ریزی کند. این مفهوم در چارچوب «پیش‌ساختار فهم» (Vorstruktur des Verstehens) که شامل پیش‌داشت‌ها، پیش‌فرض‌ها و زمینه‌های تاریخی است که در شکل‌گیری فهم اولیه نقش دارند (رشیدیان، ۱۳۸۹: ۱۹۴-۲۰۲). هایدگر تفسیر را گسترش و بسط فهم دانسته و چنین آورده است که اگر فهم به مثابه گشودگی نسبت به امکانات و معنای وجودی باشد، تفسیر فرآیندی است که این گشودگی را صراحت می‌بخشد و به زبان یا عمل در می‌آورد. به بیان دیگر، تفسیر، عملی است که فهم اولیه را صورت‌بندی کرده و آن را روشن‌تر می‌کند. هایدگر در اینجا به اهمیت زبان اشاره کرده او معتقد است که زبان، واسطه‌ای است که از طریق آن، تفسیر به تحقق می‌رسد و معناها در جهان انسانی آشکار می‌شوند. در این فرآیند، انسان نه فقط جهان را می‌فهمد، بلکه همواره آن را تفسیر و بازآفرینی می‌کند. (همان، ۲۰۲-۲۰۸ و John Macquarrie and Edward Robinson، ۱۹۶۲: ۱۸۲-۱۸۸). چنین می‌توان از اندیشه هایدگر برداشت کرد که فهم و تفسیر برای وی، صرفاً فعالیت‌های ذهنی نیستند؛ آنها به‌طور مستقیم با هستی انسان مرتبط‌اند. او در هرمنوتیک وجودی خود نشان می‌دهد که فهم و تفسیر، راه‌هایی هستند که از طریق آنها، Dasein وجود خود و جهان را آشکار می‌کند.

انسان به‌عنوان Dasein همواره در حالت «در-جهان-بودن» (In-der-Welt-sein) است، یعنی وجود او به‌طور ذاتی درگیر جهانی است که آن را تفسیر می‌کند؛ این درگیری نه‌تنها شرط وجودی انسان است بلکه افق آشکارسازی هستی نیز به‌شمار می‌رود. فهم و تفسیر، ابزارهای اساسی هستند که از طریق آنها، انسان به امکانات وجودی خود و معنای هستی دست می‌یابد؛ ارتباط این سه مفهوم یعنی فهم، تفسیر، و وجود یک فرآیند پویا و مرتبط قابل توصیف است که نشان‌دهنده آن است که فهم، حالت بنیادین گشودگی به روی امکانات است. تفسیر، این فهم را به شکلی خاص صورت‌بندی کرده و در زبان یا عمل آشکار ساخته است؛ این دو فرآیند، مستقیماً با ساختار وجود انسان در ارتباط هستند و به Dasein امکان می‌دهند تا به‌طور مستمر معنای خود و جهان پیرامونش را نمایان سازد. هایدگر همچنین به این نکته اشاره می‌کند که این فرآیندها همیشه در بستر تاریخی و زمینه‌های فرهنگی رخ می‌دهند. بنابراین، فهم و

تفسیر، اموری پیشینی و جهانی نیستند، بلکه به شرایط خاص هر فرد و موقعیت او در جهان وابسته‌اند.

در فلسفه مارتین هایدگر، دازاین به‌عنوان مرکز تفکر هرمنوتیک وجودی او شناخته می‌شود و نمایانگر وجود انسانی است که در جهان حضور دارد که ویژگی‌های بنیادین آن امکان‌گشودگی به سوی هستی (Sein) و تفسیر آن است؛ هایدگر، از طریق تحلیل ساختار دازاین به پرسش اصلی فلسفه یعنی معنای هستی پاسخ دهد (Heidegger, ۱۹۶۲: ۶۷). ایشان بیان می‌کند که دازاین به‌طور بنیادین در جهان حضور دارد (Being-in-the-world)، این مفهوم به معنای ارتباط بنیادین انسان با جهان پیرامون است. هایدگر استدلال می‌کند که دازاین به واسطه در-جهان‌بودن، همواره در موقعیتی است که جهان را می‌فهمد و تفسیر می‌کند. این فهم و تفسیر نه صرفاً یک فعالیت ذهنی، بلکه بخشی از ساختار وجودی انسان است (همان: ۷۸). هایدگر نشان می‌دهد که دازاین به واسطه پیش‌ساختارهای وجودی خود، پیش‌داشت‌ها، پیش‌فهم‌ها و پیش‌تفسیرها؛ جهان را معنا می‌کند. او این فرآیند را در چارچوب «پیش‌ساختار فهم» (Vorstruktur des Verstehens) توضیح می‌دهد. این ساختارها، راه‌هایی هستند که از طریق آنها، دازاین جهان را می‌فهمد و معنای وجود خود را کشف می‌کند (همان: ۱۹۱). مفهوم کلیدی در اندیشه هایدگر این است که دازاین نه تنها خود را در جهان می‌فهمد، بلکه گشودگی نسبت به هستی را نیز امکان‌پذیر می‌سازد. این گشودگی به معنای آن است که دازاین از طریق تجربه، فهم، و تفسیر، به معنای وجود خود و سایر موجودات دست می‌یابد (همان: ۱۳۳-۱۳۴). هایدگر این فرآیند را «آشکارسازی» (disclosure) می‌نامد که به واسطه آن، جهان و معنای هستی برای انسان روشن می‌شود. هایدگر تأکید می‌کند که هرمنوتیک وجودی بر تحلیل ساختار دازاین استوار است، زیرا این موجود یگانه است که توانایی پرسیدن و فهمیدن هستی را دارد. هرمنوتیک وجودی او به‌جای تمرکز بر معرفت‌شناسی یا مسائل نظری صرف، به تحلیل تجربی و زیسته‌ی وجود انسان می‌پردازد. به بیان دیگر، دازاین مرکز پرسش از هستی و منبع هر نوع تفسیر و فهم است (همان: ۳۷-۳۸).

۳. چیستی تجربه از منظر هایدگر

تجربه در اندیشه هایدگر نه یک فرآیند صرفاً ذهنی و انتزاعی است و نه تنها تعامل حسی با جهان؛ بلکه تجربه برای او به معنای نوعی بودن یا حضور انسانی در جهان تعریف می‌شود. از منظر هرمنوتیک وجودی، تجربه نه تنها به معنای تعامل با موجودات، بلکه به معنای مواجهه

انسان با حقیقت وجود است. این دیدگاه ریشه در مفهوم دازاین (Dasein) و تحلیل هستی‌شناختی آن دارد که در کتاب وجود و زمان به‌طور گسترده مورد بحث قرار گرفته است. در واقع یکی از جنبه‌های کلیدی اندیشه هایدگر درباره تجربه، که وی آن را "ساختار صورتی پرسش از وجود" (Formale Struktur des Frage nach dem Sein) می‌نامد است. این ساختار نشان‌دهنده رویکرد دقیق هایدگر به پرسش از معنای وجود است.

هر پرسشی در باره‌ی هستی در حقیقت پرسشی است درباره‌ی شناخت هستی که سرانجام به شناخت سوژه یا شناسنده می‌رسد. در واقع، هر جستجوی پیشاپیش در مورد چیزی است و این پرسندگی آگاهانه در باره‌ی هستنده است از آن حیث که هست و از آن حیث که چنین و چنان هست. پرسش کردن از هر چیزی، ظاهراً بدان معناست که ما از قبل فهمی هر چند مبهم، از آنچه در باره‌ی آن می‌پرسیم داریم و در عین حال هم بدان معناست که ما فاقد فهمی از آن هستیم، زیرا هر پرسش از قبل نوعی جهت دارد و ما به زور نمی‌توانیم در باره‌ی چیزی پرسش کنیم، اگر دست کم تصویری از آنچه در باره‌ی آن می‌پرسیم نمی‌داشتیم، با این وصف ما این در دسر را به خود نمی‌دادیم که در باره‌ی هر چیزی بپرسیم، مگر اینکه چیزی باشد که ما چیزی از آن نمی‌دانیم (مک‌کواری ۱۳۷۶: ۳۷).

او در بند دوم کتاب وجود و زمان توضیح می‌دهد که هر پرسش شامل سه مؤلفه است:

۱. موضوع پرسش (Das Gefragte): موضوع پرسش همان چیزی است که درباره‌ی آن پرسیده می‌شود. در پرسش از وجود، این موضوع "وجود" است.

۲. مرجع پرسش (Das Befragte): مرجع پرسش، موجودی است که وجود آن مورد بررسی قرار می‌گیرد. هایدگر تأکید می‌کند که این موجود باید پیشاپیش به نحوی برای ما دسترس‌پذیر باشد.

۳. مقصد پرسش (Das Erfragte): مقصد پرسش آن چیزی است که در نهایت پرسش به سوی آن هدایت می‌شود، یعنی معنای وجود (Heidegger, ۱۹۷۷: ۲۴). جاناناتان ری درباره‌ی آنچه هایدگر در باره‌ی ساختار پرسش ذکر می‌کند، می‌گوید:

«این سخنان - به ویژه در زبان انگلیسی - ممکن است به عنوان سخنانی مبهم و زمخت و گستاخانه حسابی ما را از جا بپراند» (همدانی، ۱۳۸۶: ۱۲۵ و Heidegger, ۱۹۷۷: ۲۵). ما همواره پیشاپیش در فضای از فهم هستی به سر می‌بریم. ما نمی‌دانیم که "هستی" گویای چیست. اما وقتی که می‌پرسیم "هستی چه چیزی هست" پیشاپیش با

گفتن همین "هست" نشان می‌دهیم که فهمی، هر چند مبهم، از هست داریم که بی آنکه بتوانیم از لحاظ مفهومی معنی آن را اثبات کنیم. هایدگر این فهم را "فهم میانه [متداول] و مبهم هستی می‌نامد و آن را یک "امرواقع" می‌داند. این فهم از هستی در ابتدا تاریک و پوشیده است و تنها در مقصد است که شفاف می‌شود.

در طرح هستی‌شناسی هایدگر، آنچه درباره آن پرسش می‌شود، وجود است و آنچه قرار است از این طریق کشف شود، معنای وجود است. حال آنکه وجود تعیین‌کننده موضوع پرسش است و وجود همواره وجود موجودات است، پس موجود، همان چیزی است که می‌بایست مورد بررسی قرار گیرد. اما موجود بر بسیاری از چیزها اطلاق می‌شود. ما چیزهای بسیاری را «موجود» می‌نامیم و این کار را به طریق گوناگون انجام می‌دهیم. کدام یک از این چیزها می‌تواند متعلق بررسی قرار گیرد و از کدام منظر دارای تقدّم است؟ تنها انتخاب ممکن، انسان است. انسان به مثابه موجودی که فهمی پیشا-نظری از وجود دارد و نیز به مثابه موجودی که برخوردار از طیف متنوعی از رفتارها، نگرستن، فهمیدن و ادراک امور گرفته تا انتخاب میان آنها و دسترسی به موجودات، از تقدّم برخوردار است. پرسش از وجود را انسان مطرح می‌کند و طرح این پرسش خود یکی از انحای وجود اوست (همدانی، ۱۳۸۶: ۱۲۶-۱۲۵). هایدگر ساختار پرسش از هستی را این گونه مورد بحث قرار می‌دهد: هستی از آن حیث که هستنده‌ها را هم چون هستنده‌ها متعین می‌کند، موضوع پرسش است و خود هستندگان هستند که به منزله‌ی مرجع پرسش قرار می‌گیرند، یعنی هستنده از حیث هستی‌اش مرجع پرسش می‌شود. مقصد پرسش هم هستی هستندگان است با این تفاوت با هستی در مقام موضوع پرسش، که در اینجا هستی به اعتبار خود هستی مد نظر است نه به لحاظ ظهورش در هستنده‌ها، زیرا هستی هستندگان خود یک هستنده "نیست" پس، بنا به تحلیل داده شده و با توجه به آنکه مرجع پرسش هستنده‌ها هستند، باید پیشاپیش یک نوع دسترسی درست واقعی به هستندگان برای ما حاصل شده باشد. هستنده باید فی‌نفسه آنطور که هست، دسترس‌پذیر باشد. ولی ما چیزهای زیادی را "هستنده" می‌نامیم؛ هر چه در باره‌اش سخن می‌گوییم، هر آنچه منظور نظرماست و هر چه به نحوی با آن سرو کار داریم هستنده است. «هستی در هر آن چیزی که هست نهفته است» (Heidegger, ۱۹۷۷: ۲۶).

هایدگر مفهوم «دازاین» (Dasein) را به‌عنوان مرکز هرمنوتیک وجودی دانسته که قابلیت پرسش از وجود را دارد معرفی می‌کند. دازاین به معنای "وجود-در-آنجا" است و نشان‌دهنده جایگاه وجودی انسان در جهان می‌باشد. به گفته هایدگر، دازاین تنها موجودی است که توانایی

پرسش از معنای وجود را دارد و این پرسش یکی از ویژگی‌های بنیادین نحوه وجود اوست (همان: ۲۷). دازاین از چند جهت در کانون توجه هرمنوتیک وجودی قرار دارد:

۱. فهم پیشا-نظری: دازاین همواره در حال فهمیدن است، حتی پیش از آنکه به صورت نظری به چیزی فکر کند. این فهم پیشا-نظری، اساس تمام تفسیرهای بعدی است.

۲. جهان‌مندی: دازاین موجودی است که در جهان زندگی می‌کند و فهم او همواره در بافتار جهانی است که در آن حضور دارد.

۳. زمان‌مندی: دازاین به‌عنوان موجودی زمانمند، تجربه خود را در چارچوب گذشته، حال و آینده می‌سازد. این زمان‌مندی نقش کلیدی در ساختار هرمنوتیکی او دارد.

معنای هستی را از طریق کدام هستنده می‌توان دریافت؟ این هستنده‌ی نمونه به چه معنایی بر دیگر هستندگان ارجحیت دارد؟ پاسخ هایدگر در مورد هستنده‌ای که می‌تواند برای کشف و آشکارسازی هستی آغاز باشد، روشن است، از میان وجودات، وجود انسانی که هایدگر از آن به دازاین تعبیر می‌کند، یگانه راه شناخت ما از هستی است؛ زیرا دازاین وجودی است که بیشترین پرسش را از معنای هستی دارد و تحقیق از معنای هستی، یکی از امکان‌های وجودی اوست به نظر هایدگر یگانه راه ما به سوی شناخت و درک هستی، تحلیل ساختار وجودی دازاین است. این به معنای آن نیست که به لحاظ وجودی، دازاین مقدم بر «هستی» (Being) است، بلکه برای آشکار کردن و شفافیت هستی، راهی جز آشکاری خود وجود انسانی دازاین وجود ندارد. هایدگر وجود خود پرسشگر و محقق را همان موجودی می‌داند که باید مورد بررسی قرار گیرد. هر یک از ما همان موجودی هستیم که قادر به طرح پرسش از وجود هستیم. هایدگر برای نامیدن این موجودی که هر یک از ما یکی از آن هستیم از اصطلاح دازاین استفاده می‌کند؛ یعنی «وجود-در-آنجا» (Heidegger, ۱۹۷۷: ۲۷). مراد هایدگر از دازاین به معنای «وجود-در-آنجا»، محدودیت و تناهی و به بیان دیگر، زمانمند و مکانمند بودن انسانی است که همواره خود را در موقعیتی خاص می‌یابد.

هایدگر تأکید می‌کند که تجربه انسانی همواره در چارچوبی از فهم (Verstehen) اتفاق می‌افتد. فهم، نحوه بنیادین بودن دازاین است که پیش از هرگونه تفکر یا تحلیل نظری وجود دارد. این فهم پیشاتئوریک، امکان می‌دهد که انسان بتواند جهان و موجودات درون آن را به‌عنوان چیزی معنادار تجربه کند. از نظر هایدگر، فهم نه تنها شناخت جهان، بلکه شرط اساسی هرگونه تجربه است (همان: ۱۸۳). به تعبیر هایدگر، فهم دازاین همواره به شکل «طرح‌افکنی»

(projection) عمل می‌کند. این بدان معناست که انسان همواره در حال گشودن امکان‌های جدید برای خود و جهان است. در نتیجه، تجربه در این نگاه، نه تنها محدود به گذشته نیست، بلکه به حال و آینده نیز وابسته است و همواره در افق زمان‌مندی انسان رخ می‌دهد (رشیدیان، ۱۳۸۶: ۱۱۲).

هرمنوتیک وجودی هایدگر تلاش می‌کند تجربه را به‌عنوان امری زمانمند و زمینه‌مند توضیح دهد. دازاین همواره در جهان زیست می‌کند و تجربه او در بافتار خاصی از روابط، معنا می‌یابد. این روابط شامل دیگر موجودات، انسان‌ها و حتی زمان است. از این رو، تجربه انسانی همواره تاریخی، اجتماعی و زمانمند است (Heidegger, ۱۹۷۷: ۳۷۰). هایدگر با ارائه مفهوم «در-جهان-بودن» (Being-in-the-world) نشان می‌دهد که انسان نمی‌تواند جدا از جهان تجربه کند. تجربه تنها زمانی معنا دارد که انسان به‌عنوان دازاین، درگیر بافتار خاصی از زندگی باشد. بنابراین، هرمنوتیک وجودی بر آن است که تجربه نه تنها یک فرآیند ذهنی، بلکه نوعی ارتباط پویا با جهان است (نوالی، ۱۳۹۱: ۶۴). هایدگر بر این باور است که دازاین تنها موجودی است که توانایی پرسش از وجود را دارد. این پرسشگری، تجربه‌ای منحصر به فرد را برای انسان ممکن می‌کند که در آن، حقیقت وجود آشکار می‌شود. او بیان می‌کند که دازاین با فهمی مبهم اما بنیادین از هستی، همواره به سوی معنای عمیق‌تری از آن حرکت می‌کند. این حرکت، ماهیت تجربه انسانی را تعریف می‌کند: جستجوی مستمر برای معنا (همدانی، ۱۳۸۶: ۵۵).

هایدگر در تحلیل خود از دازاین، زمان‌مندی (Temporality) را یکی از عناصر بنیادین تجربه می‌داند. زمان‌مندی به این معناست که دازاین همواره در ارتباط با گذشته، حال و آینده قرار دارد. گذشته، به شکل پیش‌زمینه‌ای از فهم و سنت‌های تاریخی، حال را شکل می‌دهد و حال نیز در چارچوب طرح‌ریزی برای آینده معنا دار می‌شود (Heidegger, ۱۹۷۷: ۳۷۶). بنابراین، تجربه انسانی امری ایستا نیست، بلکه فرآیندی پویا و زمانمند است که همواره در حال تحول است.

حاصل سخن آنکه از منظر هرمنوتیک وجودی هایدگر، تجربه به معنای رابطه معنا دار انسان با جهان و موجودات آن است. این رابطه نه تنها از طریق فهم پیشینی انسان امکان‌پذیر می‌شود، بلکه در بافتار زمان‌مندی و تاریخی نیز تحقق می‌یابد. تجربه در اندیشه هایدگر، پرسش از وجود و تلاش برای آشکارسازی حقیقت آن است. بنابراین، می‌توان گفت که تجربه در نگاه هایدگر چیزی بیش از تعامل روزمره با جهان است؛ بلکه فرآیندی است که در آن انسان با حقیقت وجود خود و جهان مواجه می‌شود.

۴. مقایسه دیدگاه هایدگر با هرمنوتیک کلاسیک

هرمنوتیک به‌عنوان نظریه تفسیر، از دوران باستان تا مدرن، مسیری پرفرازونشیب را طی کرده است. هرمنوتیک کلاسیک، که توسط نظریه‌پردازانی همچون فریدریش شلایرماخر و ویلهلم دیلتای بسط یافت، اساساً بر روش‌های فهم متون، به‌ویژه متون دینی و ادبی، تمرکز داشت. در مقابل، هرمنوتیک وجودی هایدگر تحول عمیقی در این سنت ایجاد کرد و پرسش از وجود را به مرکز تفسیر کشاند. شلایرماخر و دیلتای هر دو فهم را فرایندی بازسازی‌کننده می‌دانستند. شلایرماخر تأکید داشت که هدف تفسیر، بازسازی نیت نویسنده است (شلایرماخر، ۱۳۸۶: ۴۵). وی معتقد بود که خواننده باید متن را بهتر از خود نویسنده بفهمد و با تحلیل نحوی و روان‌شناختی به درک کامل متن برسد. دیلتای این دیدگاه را گسترش داد و هرمنوتیک را به حوزه علوم انسانی تعمیم داد. او معتقد بود که فهم، بازآفرینی تجربیات زیسته مؤلف است و علوم انسانی باید تجربه زیسته انسان را درک کند (دیلتای، ۱۳۸۸: ۷۸).

اما در هرمنوتیک وجودی هایدگر: فهم به‌عنوان نحوه‌ای از بودن است هایدگر هرمنوتیک را از روش‌شناسی صرف فراتر برد و آن را به ساختار بنیادین وجود انسان (دازاین) مرتبط کرد. او بر این باور بود که فهم، نه بازسازی گذشته، بلکه گشودگی دازاین به جهان است. به‌زعم هایدگر، «فهم» شیوه‌ای است که دازاین به واسطه آن خود را در جهان می‌افکند و امکان‌های وجودی خود را طرح‌ریزی می‌کند (Heidegger, ۱۹۷۷: ۱۸۳) بنابراین، فهم در اندیشه هایدگر، پدیداری است که ریشه در هستی انسان دارد، نه صرفاً یک روش‌شناسی برای تفسیر متون.

و ما در خصوص تمایز اساسی میان دو دیدگاه می‌توان چنین بیان کرد:

۱. موضوع فهم: در هرمنوتیک کلاسیک، موضوع فهم غالباً متن یا تجربه مؤلف است؛ اما در هرمنوتیک وجودی، موضوع فهم خود دازاین است، به‌عنوان موجودی که هستی برای او آشکار می‌شود.

۲. هدف فهم: هرمنوتیک کلاسیک بر بازسازی معنا تمرکز دارد، درحالی‌که هایدگر فهم را به‌عنوان گشودگی به امکان‌های هستی تفسیر می‌کند.

۳. روش‌شناسی: هرمنوتیک کلاسیک روش‌محور و تجربی است، اما هایدگر روش‌شناسی را به کناری می‌نهد و هرمنوتیک را به پرسش بنیادین از وجود مرتبط می‌کند (رشیدیان، ۱۳۸۵: ۹۲).

۵. نقد هایدگر به متافیزیک غربی و تأثیر آن بر فهم تجربه

هایدگر در نقد خود به متافیزیک غربی، به دنبال بازاندیشی بنیادین درباره ماهیت وجود و نحوه فهم انسان از آن بود. به زعم او، متافیزیک سنتی، با تمرکز بر موجودات به جای خود «وجود»، از پرسش بنیادین هستی غفلت کرده است.

- نقد هایدگر به متافیزیک غربی

هایدگر استدلال می‌کند که متافیزیک غربی، از افلاطون تا نیچه، به موجودات (Seiendes) توجه کرده و «وجود» (Sein) را به حاشیه رانده است. او این روند را «فراموشی وجود» (Seinsvergessenheit) می‌نامد (Heidegger, ۱۹۷۷: ۲۵). این غفلت باعث شده است که وجود به عنوان امری بدیهی در نظر گرفته شود و تفکر فلسفی از ماهیت بنیادین هستی منحرف شود. هایدگر همچنین به متافیزیک به عنوان نوعی از تفکر بازنمایانه (re-presentational thinking) انتقاد می‌کند. او معتقد است که متافیزیک با تلاش برای تعریف وجود به صورت مفهومی و ثابت، پویایی و گشودگی هستی را نادیده گرفته است (رشیدیان، ۱۳۸۵: ۱۴۳).

- تأثیر نقد متافیزیک بر فهم تجربه

نقد هایدگر از متافیزیک تأثیر عمیقی بر فهم او از تجربه داشت. به زعم او، تجربه نباید صرفاً به عنوان رابطه‌ای میان سوژه و ابژه درک شود، بلکه تجربه وجودی انسان باید در بستر زمان‌مندی و جهان‌مندی بررسی شود.

۱. تجربه به عنوان گشودگی: هایدگر استدلال می‌کند که انسان در نحوه وجود خود به طور پیشینی به جهان گشوده است. این گشودگی، امکان تجربه را فراهم می‌کند و نشان می‌دهد که تجربه، ساختاری بنیادین در وجود انسان است.

۲. تجربه زمانمند: به نظر هایدگر، تجربه انسانی همواره در بستر زمان اتفاق می‌افتد. دزاین با گذشته (دریافت سنت)، حال (درک موقعیت) و آینده (طرح‌ریزی امکان‌ها) در ارتباط است (Heidegger, ۱۹۷۷: ۲۵).

۳. تجربه به عنوان امکان وجودی: به زعم هایدگر، تجربه، نه صرفاً بازتابی از جهان، بلکه نحوه‌ای است که انسان امکان‌های وجودی خود را می‌آفریند و آن‌ها را تحقق می‌بخشد.

چنین می‌توان گفت که دستاورد نقد هایدگر به متافیزیک، رسیدن به فهم جدیدی از تجربه در فلسفه معاصر بوده است، او راهی را برای دیدگاه‌های اگزیستانسیالیستی و پدیدارشناختی درباره تجربه گشود و نشان داد که تجربه انسان، نه صرفاً شناختی، بلکه وجودی است.

کتاب‌نامه

- احمدی، بابک (۱۳۸۱)، *هایدگر و پرسش بنیادین*، تهران: مرکز.
- بوخنسکی، اینوستیوس (۱۳۷۹)، *فلسفه معاصر اروپایی*، ترجمه: شرف‌الدین خراسانی، چاپ اول، تهران: علمی و فرهنگی.
- جمادی، سیاوش (۱۳۸۶)، *زمینه و زمانه جستاری در زندگی و اندیشه هوسرل و هایدگر*، چاپ اول، تهران: ققنوس.
- خاتمی، محمود (۱۳۸۵)، *جهان در اندیشه هایدگر*، تهران: اندیشه معاصر.
- دیلتای، ویلهلم (۱۳۸۸)، *درباره علوم انسانی*، ترجمه محمود نوالی، تهران: نشر هرمس.
- سلیمی، حسین (۱۳۸۹)، *هرمنوتیک و شناخت روابط جهانی*، چاپ اول، تهران: رخداد.
- شلایرماخر، فریدریش (۱۳۸۵)، *هرمنوتیک*، ترجمه عبدالکریم رشیدیان، تهران: نشر مرکز.
- عبدالکریمی، بیژن (۱۳۸۱)، *هایدگر و استعلاء: شرحی بر تفسیر هایدگر از کانت*، تهران: نقد و فرهنگ.
- فولکیه، پل (۱۳۷۸)، *هستی‌شناسی (بحث وجود)*، ترجمه: یحیی مهدوی، چاپ اول، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- کوروز، موریس (۱۳۷۹)، *فلسفه هایدگر*، ترجمه: محمود نوالی، تهران: حکمت.
- مشکات (بیات)، عبدالرسول (۱۳۹۱)، *فرهنگ واژه‌ها: درآمدی بر مکاتب و اندیشه‌های معاصر، با همکاری جمعی از نویسندگان*، نشر: تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی؛ قم: مؤسسه اندیشه و فرهنگ دینی.
- مک کواری، جان (۱۳۷۷)، *فلسفه وجودی*، ترجمه: محمد سعید حنایی کاشانی، چاپ اول، تهران: هرمس.
- نوالی، محمود (۱۳۹۱)، *درآمدی بر هستی‌شناسی بنیادین هایدگر*، تهران: نشر هرمس.
- نوالی، محمود (۱۳۷۶)، *مارتین هایدگر*، تهران: گروس.
- واعظی، احمد (۱۳۸۶)، *درآمدی بر هرمنوتیک*، چاپ پنجم، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- ورنو وال، ژان (۱۳۷۲)، *پدیدارشناسی و فلسفه هست بودن*، ترجمه: یحیی مهدوی، تهران: خوارزمی.
- همدانی، امید (۱۳۸۶)، *عرفان و تفکر*، تهران: نگاه معاصر.
- هایدگر، مارتین (۱۳۸۶)، *هستی و زمان*، ترجمه: عبدالکریم رشیدیان، تهران: نشر نی.

چیستی تجربه در هرمنوتیک وجودی مارتین هایدگر (علی حسینی و دیگران) ۲۹۵

هایدگر، مارتین (۱۳۹۱ و ۱۳۸۶)، *وجود و زمان*، ترجمه: محمود نوالی، چاپ اول و دوم: دانشگاه تبریز.

Heidegger, Martin (1962), *Being and Time*, Translated by John Macquarrie and Edward Robinson.

Heidegger, Martin (1977), *Being and Time*. Trans. John Macquarrie & Edward Robinson. Harper & Row, 1977.

Heidegger, Martin (1977), *basic writings*, Ed. David Farrell. Harper and Row, New York.

Heidegger, Martin (1982), *nietzsche*, Translated David Farrell Krell, Harper & Row, 1979.

Richardson, William J (1974), *Heidegger Through phenomenology to thought*, Martinus Nijhoff, the Hague, Netherlands.

Krell, David Farrell (1978), *Martin Heidegger basic writings*, London, Routledge.

Dreyfus, Hubert L (1991), *Being-in-the-World: A Commentary on Heidegger's Being and Time*, Division I. MIT Press.